

<https://ecs.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Endowment & Charity Studies

E-ISSN: 3115-7475

Vol.4, Issue.1, No.7, 2026, pp 63- 84

Received: 25/01/2026

Last Revised: 08/04/2026

Accepted: 15/04/2026

Research Paper

The Relationship Between Cultural Capital and Altruistic Action: An Empirical Study in the City of Yazd

Seyed Alireza Afshani *

Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran
Afshanalireza@yazd.ac.ir

Alireza Zarei Mahmoodabadi

Postdoctoral Researcher in Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran
Zarei.alireza@yahoo.com

Yazdan Karimi Monjarmoei

PhD in Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran
Yazdan484@yahoo.com

Introduction

In contemporary urban societies, the gradual decline in voluntary participation and public-good-oriented behavior has raised concerns regarding the sustainability of social cohesion and civic engagement (Bekkers & Wiepking, 2011). This challenge is particularly pronounced in heritage cities such as Yazd, where the preservation of tangible and intangible cultural heritage, tourism pressures, and tensions between long-term residents and new actors require strong civic involvement. Within this context, social altruism—voluntary, other-regarding actions in the public sphere—serves as an essential resource for maintaining solidarity and supporting urban governance.

The literature highlights the significant role of cultural capital in shaping prosocial and civic behaviors. Drawing on Bourdieu's (1986) conceptualization, cultural capital includes embodied, objectified, and institutionalized forms of cultural resources. These resources enhance individuals' sensitivity to public issues, communicative competencies, and access to networks in which altruistic actions are formed. Additionally, research on prosocial behavior identifies several explanatory dimensions such as empathy, moral orientation, social identity, group belonging, internalized norms, civic participation, social cohesion, and communication processes in the public sphere (Habermas, 1987; Bekkers & Wiepking, 2011).

Against this backdrop, the present study addresses a central question: To what extent, and through which dimensions, does cultural capital influence social altruism among citizens in the urban context of Yazd? his research fills a gap in the Iranian literature, where cultural capital is often examined in relation to education and inequality rather than as a structural resource for altruistic, public-good-oriented behavior—particularly in a World Heritage city.

Methodology

This cross-sectional survey utilized a structured questionnaire to examine the relationship between cultural capital and social altruism among residents of Yazd aged 16 years and older. A total of 379 participants were selected through multi-stage cluster sampling, ensuring representation of diverse neighborhoods and social groups.

*Corresponding Author

Afshani, S.A. Zarei Mahmoodabadi, A., & Karimi Monjarmoei, Y. (2026). The relationship between cultural capital and altruistic action: An empirical study in the city of yazd. *Journal of Endowment & Charity Studies*, 4(1), 63-84.
<https://doi.org/10.22108/ecs.2026.148140.1173>

3115-7475© The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>).

<https://doi.org/10.22108/ecs.2026.148140.1173>

Cultural capital was measured using an 18-item scale reflecting Bourdieu's (1986) three dimensions: embodied cultural capital (habitus, cultural competencies, and tastes), objectified cultural capital (engagement with cultural goods and spaces), and institutionalized cultural capital (educational credentials and related resources). Social altruism was measured using a 10-item scale assessing voluntary and other-regarding actions within the public sphere. Reliability analysis showed acceptable internal consistency, with Cronbach's alpha coefficients of 0.76 for cultural capital and 0.81 for social altruism.

Data analysis was performed using SPSS and AMOS. Descriptive statistics assessed overall levels of cultural capital and social altruism. Pearson's correlation coefficients examined the relationships between cultural capital dimensions and social altruism. Structural Equation Modeling (SEM) tested the hypothesized theoretical model, with fit indices and factor loadings reported at acceptable levels.

Findings

Descriptive results indicate that levels of both cultural capital and social altruism are below the midpoint of their respective scales. Correlation analysis reveals that overall cultural capital and all its subdimensions—embodied, objectified, and institutionalized—are positively and significantly related to social altruism ($p < 0.001$). This aligns with prior research emphasizing the role of cultural resources in enabling prosocial action.

Among the dimensions, objectified cultural capital shows the strongest correlation, suggesting that exposure to cultural goods, events, and spaces has a particularly meaningful influence on altruistic behavior.

SEM findings further support the hypothesis: all factor loadings exceed 0.50; the structural path from cultural capital to social altruism is $\beta = 0.53$, indicating a strong positive effect; and cultural capital accounts for 28% of the variance in social altruism ($R^2 = 0.28$). Overall model indices meet accepted standards.

Discussion and Conclusion

The findings offer empirical support for Bourdieu's (1986) assertion that cultural capital shapes social action, extending this insight to social altruism in a heritage-city context. In Yazd, cultural resources enhance individuals' capacity to transform moral commitments into concrete social action, a pattern also emphasized in broader prosocial behavior research (Bekkers & Wiepking, 2011).

The particularly strong influence of objectified cultural capital highlights the importance of continuous engagement with cultural goods, events, and spaces as mechanisms that cultivate civic sensitivity and normalize participatory behavior. These processes are also influenced by communicative dynamics within the public sphere, aligning with Habermas's (1987) theory of communicative action.

The study underscores the context-dependent nature of cultural capital, as the ability to convert cultural resources into altruistic action is not evenly distributed and is shaped by structural and institutional conditions. Strengthening cultural capital—especially through equitable access to cultural infrastructures—can contribute to fostering sustainable, participatory urban governance in heritage cities like Yazd.

Keywords

Cultural Capital, Social Altruism, Civic Participation, Voluntary Action, Urban Heritage, Yazd.

مقاله پژوهشی

رابطه سرمایه فرهنگی و کنش ایثارگرانه؛ بررسی تجربی در شهر یزد

سیدعلیرضا افشانی^{۱*} , علیرضا زارعی محمودآبادی^۲ و یزدان کریمی منجرمویی^۳

۱. استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

Afshanalireza@yazd.ac.ir

۲. پژوهشگر پسادکتری جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

Zarei.alireza@yahoo.com

۳. دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

Yazdan484@yahoo.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه سرمایه فرهنگی با تقویت ایثارگری اجتماعی در میان شهروندان شهر یزد انجام شد. این مطالعه به روش پیمایش و با استفاده از پرسشنامه انجام شد. جامعه آماری شامل شهروندان بالای ۱۶ سال شهر یزد بود که از میان آنها، با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، ۳۷۹ نفر انتخاب شدند. سرمایه فرهنگی با ۱۸ گویه و ایثارگری اجتماعی با ۱۰ گویه اندازه‌گیری شد. پایایی پرسشنامه با ضریب آلفای کرونباخ (۰٫۷۶ و ۰٫۸۱) تأیید شد و داده‌ها با نرم‌افزارهای SPSS و AMOS و با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و مدل‌سازی معادلات ساختاری تحلیل شد. سطح سرمایه فرهنگی و ایثارگری اجتماعی در نمونه مورد مطالعه پایین‌تر از حد متوسط است. بین سرمایه فرهنگی و هر سه بُعد آن با ایثارگری اجتماعی، رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود داشت ($p < 0/01$). قوی‌ترین رابطه مربوط به بُعد عینیت‌یافته سرمایه فرهنگی بود. مدل معادلات ساختاری تأیید کرد سرمایه فرهنگی ۲۸ درصد از واریانس ایثارگری اجتماعی را تبیین می‌کند و شاخص‌های برازش مدل نیز در حد مطلوب گزارش شد. سرمایه فرهنگی به عنوان منبعی ساختاری، نقش تسهیلگر مهمی در افزایش احتمال و تداوم کنش‌های ایثارگرانه ایفا می‌کند. این رابطه در بافت شهری دارای میراث فرهنگی غنی مانند شهر یزد، به ویژه از طریق عینیت‌های فرهنگی تقویت می‌شود. با این حال، سطح پایین سرمایه فرهنگی نهادی شده شکاف در دسترسی به مشارکت نهادمند را نشان می‌دهد. یافته‌ها بر لزوم توجه سیاست‌گذاران به تقویت سرمایه فرهنگی شهروندان برای نهادینه‌سازی ایثارگری اجتماعی تأکید دارد.

واژه‌های کلیدی

سرمایه فرهنگی، ایثارگری اجتماعی، مشارکت مدنی، کنش داوطلبانه، میراث شهری، یزد.

*نویسنده مسئول

افشانی، س.ع. زارعی محمودآبادی، ع. و کریمی منجرمویی، ی. (۱۴۰۵). رابطه سرمایه فرهنگی و کنش ایثارگرانه؛ بررسی تجربی در شهر

یزد. مطالعات وقف و امور خیریه، ۴(۱)، ۶۳-۸۴. <https://doi.org/10.22108/ecs.2026.148140.1173>

۱- مقدمه و بیان مسأله

در بسیاری از جوامع معاصر، یکی از دغدغه‌های مهم سیاست‌گذاران اجتماعی و پژوهشگران علوم اجتماعی تضعیف اشکال مختلف مشارکت داوطلبانه و کنش‌های مبتنی بر خیر عمومی است. در ادبیات جامعه‌شناسی، این نوع کنش‌ها عمدتاً در قالب مفاهیمی مانند نوع دوستی، رفتارهای یاریگرانه و مشارکت داوطلبانه بررسی می‌شوند؛ با این حال، در سطحی گسترده‌تر، می‌توان از مفهومی سخن گفت که به «ایثارگری اجتماعی»^۱ اشاره دارد، یعنی آمادگی افراد برای صرف منابع شخصی از جمله زمان، توان، سرمایه یا منافع فردی در راستای منافع جمعی و بهبود وضعیت دیگران. تداوم و تقویت چنین کنش‌هایی یکی از پیش‌شرط‌های شکل‌گیری سرمایه اجتماعی، اعتماد عمومی و انسجام اجتماعی در جوامع شهری محسوب می‌شود. با این حال، مطالعات متعدد نشان داده‌اند در بسیاری از جوامع شهری معاصر، از جمله در جوامع در حال گذار، میزان مشارکت‌های داوطلبانه و کنش‌های ایثارگرانه با چالش‌هایی مواجه است و این مسأله به یکی از دغدغه‌های مهم حوزه سیاست‌گذاری اجتماعی تبدیل شده است (Bekkers & Wiepkin, 2011).

در این میان، توجه به بافت‌های شهری خاص می‌تواند به درک دقیق‌تر سازوکارهای شکل‌گیری یا تضعیف کنش‌های ایثارگرانه کمک کند. شهر یزد از دیرباز به عنوان یکی از کانون‌های مهم حیات فرهنگی و دینی در ایران شناخته شده و در حافظه اجتماعی آن، به اشکال گوناگون همیاری، مشارکت‌های محلی، فعالیت‌های خیرخواهانه و حمایت از امور عمومی حضور داشته است. با این حال، همانند بسیاری از شهرهای ایران که در دهه‌های اخیر با تحولات سریع اجتماعی، گسترش شهرنشینی، تغییر سبک زندگی و افزایش فردگرایی مواجه بوده‌اند، نشانه‌هایی از دگرگونی در الگوهای مشارکت اجتماعی و کنش‌های داوطلبانه نیز قابل مشاهده است. این وضعیت این پرسش اجتماعی مهم را پیش روی پژوهشگران قرار می‌دهد که در شهری که از یک سو، دارای پیشینه فرهنگی و نمادین غنی در زمینه همبستگی اجتماعی است و از سوی دیگر، با تحولات اجتماعی و فرهنگی معاصر روبه‌رو است، چه عواملی می‌توانند به تداوم یا تقویت ایثارگری اجتماعی در میان شهروندان کمک کنند. طرح چنین پرسشی ضرورت بررسی منابع و ظرفیت‌هایی را برجسته می‌کند که ممکن است در شرایط جدید اجتماعی بتوانند زمینه‌های کنش‌های ایثارگرانه و مسئولیت‌پذیری اجتماعی را تقویت کنند.

در ادبیات جامعه‌شناسی فرهنگی و نیز در سیاست‌گذاری اجتماعی معاصر، فرهنگ صرفاً قلمرو ذوق و نمادها نیست، بلکه به مثابه مجموعه‌ای از منابع انباشتی و قابل تبدیل، در شکل‌دهی به کیفیت مشارکت شهروندی، دسترسی به فرصت‌ها و حتی بازتولید نابرابری‌ها نقش دارد. از این دیدگاه، سرمایه فرهنگی مفهومی صرفاً توصیفی نیست؛ چارچوبی تحلیلی است برای توضیح اینکه چرا کنشگران در میدان‌های مختلف اجتماعی - از آموزش و اشتغال تا سبک زندگی و مشارکت مدنی - توان کنشگری یکسانی ندارند و چگونه برخی از گروه‌ها از مزیت‌های نمادین و نهادی برخوردار می‌شوند (Hale et.al., 2023). پژوهش‌های جدیدتر نیز با تأکید بر تحولات میدان‌های فرهنگی، نشان می‌دهند سرمایه فرهنگی می‌تواند در صورت‌بندی‌هایی تازه‌تر (از جمله در پیوند با تجربه‌های یادگیری و دسترسی‌های جدید) بازتعریف شود و همچنان در توزیع فرصت‌ها و ظرفیت‌های مشارکت اثرگذار بماند (Feng & Tan, 2024).

از نظر مفهومی، سرمایه فرهنگی ماهیتی چندبعدی دارد و در زیست روزمره به صورت‌هایی متفاوت بروز می‌یابد. از همین رو، تحلیل سرمایه فرهنگی در هر زمینه اجتماعی نیازمند آن است که هم به وجوه عینی دسترسی‌ها و هم به شایستگی‌ها، عادت‌واره‌ها و

¹ Social altruism

توانمندی‌های نهادهای افراد توجه شود؛ زیرا توان مشارکت معمولاً محصول هم‌افزایی این ابعاد است و فروکاستن آن به یک شاخص منفرد بخشی مهم از مکانیسم‌های اجتماعی را پنهان می‌کند (Hale et.al., 2023; Feng & Tan, 2024).

در سوی دیگر، ایثارگری اجتماعی را می‌توان گرایش و آمادگی کنشگر برای ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی، یا پذیرش هزینه‌هایی (زمانی، مالی، حیثیتی و...) در مسیر خیر عمومی و یاری‌رسانی به دیگران دانست؛ گرایشی که در قالب‌هایی همچون کمک‌های داوطلبانه، همیاری محلی، مسئولیت‌پذیری مدنی و مشارکت در امور عام‌المنفعه ظهور پیدا می‌کند (Pfattheicher et.al., 2022).

در ادبیات جدید، این حوزه معمولاً در پیوند با مفاهیمی مانند رفتارهای جامعه‌یارانه و نوع‌دوستی صورت‌بندی می‌شود و یکی از تمایزهای کلیدی آن، تفکیک میان یاریگری و نوع‌دوستی/ایثار برحسب انگیزش، هزینه‌مندی برای کنشگر و انتظار پاداش است؛ به بیان دیگر، همه رفتارهای کمک‌کننده الزاماً ایثارگرانه نیستند و فهم این مرزگذاری برای تحلیل جامعه‌شناختی کنش‌های خیر عمومی اهمیت دارد (Pfattheicher et.al., 2022). از نظر تبیینی نیز، پژوهش‌های روان‌شناختی/اجتماعی جدیدتر نشان می‌دهند رفتار کمک‌کننده و امتناع از کمک تابع ترکیبی از ارزیابی‌های شناختی موقعیت، برانگیختگی/هیجان و برآورد هزینه-فایده است و همین امر حساسیت پدیده به زمینه و موقعیت را برجسته می‌کند (Hao et.al., 2023).

با وجود این، مسأله اصلی مقاله حاضر در ایثارگری اجتماعی متوقف نمی‌ماند، بلکه بر این پرسش متمرکز است که چه منابع و ظرفیت‌هایی می‌توانند زمینه‌ساز ظهور و تقویت آن شوند. در همین نقطه است که سرمایه فرهنگی اهمیت پیدا می‌کند. ادبیات داوطلبی و مشارکت نشان می‌دهد رابطه میان سرمایه فرهنگی و کنش‌های داوطلبانه/ایثارگرانه عمدتاً شرطی و زمینه‌مند است: سرمایه فرهنگی می‌تواند شرط ورود، تداوم و حتی نوع مشارکت در کنش‌های خیر عمومی باشد؛ برای مثال، از طریق آشنایی با کدهای نهادی، سرمایه زبانی، مهارت‌های ارتباطی و فهم قواعد میدان‌های مشارکت (Harflett, 2015; Storr & Spaaij, 2017). در این چارچوب، سرمایه فرهنگی صرفاً دانستن نیست؛ نوعی توان عملی برای حرکت در فضاهای رسمی/نیمه‌رسمی، مذاکره با نهادها و تبدیل تمایل اخلاقی به کنش مؤثر است؛ چیزی که می‌تواند هزینه‌های مشارکت را کاهش دهد و احتمال تداوم آن را افزایش دهد (Eimhjellen, 2023). از سوی دیگر، شواهد تجربی نشان می‌دهد ترکیب سرمایه‌ها (از جمله سرمایه فرهنگی در کنار سرمایه انسانی و اجتماعی) با پروفایل‌های متفاوت داوطلبی مرتبط است و افراد، بسته به ذخایر سرمایه‌ای خود، مسیرهایی متفاوت برای مشارکت انتخاب می‌کنند (Cheng et.al., 2022). حتی در برخی از حوزه‌ها، داوطلبی رویدادی (به ویژه در میدان فرهنگ) به گونه‌ای سازمان می‌یابد که خود، تا حدی متکی بر آستانه‌های خاصی از سرمایه فرهنگی است؛ یعنی کسانی راحت‌تر وارد می‌شوند که پیشاپیش از توانمندی‌های فرهنگی/نهادی لازم برخوردار هستند (Hersberger-Langlosh, 2022). این صورت‌بندی‌ها وقتی با بحث نابرابری پیوند می‌خورند، اهمیت بیشتری می‌یابند؛ زیرا کنش خیر عمومی و داوطلبی می‌تواند هم‌زمان میدان بازتولید امتیاز و نابرابری هم باشد؛ میدانی که در آن، دسترسی نامتقارن به منابع و شبکه‌ها و مهارت‌ها، امکان ایثارگری را نیز نابرابر می‌کند (Eimhjellen, 2023; Kleiner, 2025).

در ادبیات پژوهش، گاهی بر این نکته تأکید می‌شود که پیوند میان سرمایه فرهنگی و ایثارگری اجتماعی می‌تواند تا حدی ماهیت دوسویه داشته باشد؛ با این حال، در توضیح سازوکارهای اصلی، معمولاً سرمایه فرهنگی به عنوان یکی از پیش‌نیازهای مشارکت‌های داوطلبانه و کنش‌های ایثارگرانه برجسته می‌شود. از این دیدگاه، سرمایه فرهنگی از طریق ظرفیت‌هایی مانند مهارت‌های ارتباطی، آشنایی با کدهای فرهنگی و قواعد نهادی و توان تبدیل تمایل اخلاقی به کنش اجتماعی مؤثر، زمینه ورود و تداوم افراد در فعالیت‌های خیر عمومی را فراهم می‌کند (Harflett, 2015; Storr & Spaaij, 2017). در کنار این مسیر

غالب، برخی از پژوهش‌ها به صورت محدود یادآور شده‌اند که مشارکت‌های تکرارشونده و سازمان‌یافته نیز ممکن است در گذر زمان به تقویت پاره‌ای از مؤلفه‌های سرمایه فرهنگی بینجامد (Harflett, 2015; Storr & Spaaij, 2017). با وجود این، در پژوهش حاضر، متناسب با چارچوب مفهومی و سنجش‌های انجام‌شده، جهت اصلی تحلیل بر سرمایه فرهنگی و ابعاد آن به مثابه عامل تقویت‌کننده ایثارگری اجتماعی استوار است؛ یعنی فرض می‌شود ذخایر و صورت‌های مختلف سرمایه فرهنگی شهروندان احتمال و شدت ورود آنان به کنش‌های خیر عمومی را تبیین می‌کند.

از میان عوامل متعددی که در ادبیات علوم اجتماعی برای توضیح رفتارهای مبتنی بر خیر عمومی مطرح شده‌اند، از جمله سرمایه اجتماعی، هنجارهای اخلاقی، دین‌داری و اعتماد اجتماعی، در این پژوهش بر نقش سرمایه فرهنگی تأکید شده است. دلیل این انتخاب آن است که سرمایه فرهنگی نه فقط مجموعه‌ای از منابع نمادین و شناختی را در اختیار کنشگران قرار می‌دهد، بلکه از طریق شکل‌دهی به سلیقه‌ها، نگرش‌ها و شیوه‌های درک جهان اجتماعی، بر نحوه مواجهه افراد با مسائل جمعی نیز اثر می‌گذارد. به بیان دیگر، افراد دارای سطوح بالاتر سرمایه فرهنگی معمولاً از توانایی بیشتری برای درک قواعد نهادی، مشارکت در عرصه عمومی و تبدیل تمایلات اخلاقی به کنش اجتماعی برخوردار هستند. از این رو، انتظار می‌رود تفاوت در میزان سرمایه فرهنگی شهروندان بتواند بخشی از تفاوت‌های مشاهده‌شده در سطح ایثارگری اجتماعی را توضیح دهد (Bourdieu, 1986; Lamont & Lareau, 1988).

اهمیت این مسأله در بافت شهری یزد برجسته‌تر می‌شود. شهر یزد به عنوان شهری تاریخی-فرهنگی با میراث ملموس و ناملموس، واجد ظرفیت‌هایی ویژه برای مطالعه هم‌زمان فرهنگ، مشارکت و کنش‌های معطوف به خیر عمومی است. ثبت شهر تاریخی یزد در فهرست میراث جهانی در سال ۲۰۱۷، علاوه بر جنبه‌های کالبدی حفاظت از بافت تاریخی، بر ضرورت توجه به ابعاد اجتماعی و فرهنگی حفاظت شهری و نقش مشارکت شهروندان در تداوم حیات میراثی دلالت دارد (UNESCO, 2017). پس از ثبت جهانی شهر یزد، همراهی و داوری جامعه محلی نسبت به پیامدهای این وضعیت، به یکی از عوامل تعیین‌کننده در موفقیت سیاست‌های حفاظت و مدیریت میراث بدل می‌شود؛ امری که اهمیت سرمایه‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی شهروندان برای کنشگری مسئولانه را دوچندان می‌کند (Nasrolahi et al., 2019). در عین حال، تجربه شهرهای تاریخی مواجه با ثبت جهانی نشان می‌دهد این فرایند می‌تواند با افزایش فشار کاربری‌های گردشگرمحور، تغییر در الگوهای استفاده از فضا و بروز تنش میان منافع ساکنان محلی و ذی‌نفعان جدید همراه باشد. در چنین زمینه‌ای، نحوه شکل‌گیری و به‌کارگیری سرمایه‌های فرهنگی شهروندان در داوری نسبت به این تحولات و مشارکت در کنش‌های معطوف به خیر عمومی به پرسشی اساسی در مدیریت میراث و پایداری اجتماعی شهر تبدیل می‌شود.

از دیدگاه اجتماعی، نیز شهر یزد واجد ویژگی‌هایی است که مطالعه کنش‌های مبتنی بر خیر عمومی را در آن معنادار می‌کند. شهرهای تاریخی که با مسأله حفاظت از میراث فرهنگی، گردشگری و مدیریت منابع شهری مواجه هستند، برای پایداری اجتماعی خود تا حد زیادی به مشارکت شهروندان و کنش‌های داوطلبانه متکی هستند. در چنین بافت‌هایی، صرف وجود سیاست‌های رسمی حفاظت از میراث یا برنامه‌های مدیریت شهری کافی نیست، بلکه میزان آمادگی شهروندان برای مشارکت در کنش‌های داوطلبانه، مراقبت از فضاهای عمومی و حمایت از منافع جمعی اهمیتی تعیین‌کننده پیدا می‌کند. از این دیدگاه، بررسی سطح و سازوکارهای شکل‌گیری ایثارگری اجتماعی در میان شهروندان شهر یزد می‌تواند به فهم بهتر ظرفیت‌های اجتماعی لازم برای تداوم حیات فرهنگی و اجتماعی این شهر کمک کند. افزون بر این، در ادبیات مدیریت میراث نیز به طور فزاینده بر شنیدن صدای عمومی و نقش فضاهای ارتباطی جدید در شکل‌گیری مشارکت و داوری شهروندان تأکید

می‌شود (Foroughi et al., 2023). بر اساس گزارش‌ها و مشاهدات میدانی، ثبت جهانی شهر تاریخی یزد در عین آنکه فرصت‌هایی برای توسعه گردشگری و حفاظت از میراث ایجاد کرده، با چالش‌هایی مانند افزایش فشار کاربری‌های گردشگرمحور، تنش میان منافع ساکنان و ذی‌نفعان جدید و نگرانی‌هایی درباره فرایندهای تصمیم‌گیری بدون مشارکت مؤثر جامعه محلی نیز همراه بوده است؛ این وضعیت اهمیت بررسی اینکه چه کسانی با چه منابعی امکان مشارکت پایدار در خیر عمومی و حفاظت شهری را می‌یابند، دوچندان می‌کند. در چنین زمینه‌ای، مسأله فقط حفاظت از میراث نیست؛ مسأله این است که چه کسانی و با چه منابعی امکان مشارکت پایدار در خیر عمومی را پیدا می‌کنند و چگونه می‌توان تفاوت‌های پایدار در کنشگری را توضیح داد.

با وجود این اهمیت، هنوز روشن نیست سرمایه فرهنگی — به صورت کل و نیز در ابعاد مختلف آن — تا چه حد می‌تواند ایثارگری اجتماعی را در میان شهروندان شهر یزد تبیین کند و کدام بُعد آن نقشی برجسته‌تر دارد. در این پژوهش، سرمایه فرهنگی به صورت چندبُعدی و در سه سطح تجسم‌یافته، عینیت‌یافته و نهادی‌شده در نظر گرفته می‌شود تا اثر آن بر ایثارگری اجتماعی به شیوه‌ای دقیق‌تر آزمون شود (Hale et al., 2023). از این رو، مسأله اصلی پژوهش حاضر آن است که آیا و چگونه سرمایه فرهنگی می‌تواند به تقویت ایثارگری اجتماعی در میان شهروندان شهر یزد بینجامد. بر همین مبنا، پژوهش حاضر در پی پاسخ به پرسش‌های زیر است: میزان سرمایه فرهنگی و ابعاد آن در میان شهروندان شهر یزد چگونه است؟ میزان ایثارگری اجتماعی در میان شهروندان شهر یزد چگونه است؟ سرمایه فرهنگی و ابعاد آن چه تأثیری بر تقویت ایثارگری اجتماعی در میان شهروندان شهر یزد دارد؟

۲- ادبیات پژوهش

۲-۱ پیشینه پژوهش

رحیم‌پور و همکاران (۱۴۰۴) با بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی با بی‌تفاوتی اجتماعی نشان دادند هر دو نوع سرمایه — هم سرمایه اجتماعی و هم سرمایه فرهنگی — با بی‌تفاوتی اجتماعی رابطه منفی و معنادار دارند و می‌توانند در تبیین تغییرات آن نقش داشته باشند. این نتایج از این نظر برای پژوهش حاضر اهمیت دارد که نشان می‌دهد برخورداری از منابع فرهنگی و اجتماعی می‌تواند با کاهش بی‌تفاوتی اجتماعی و تقویت احساس مسئولیت جمعی، زمینه‌ای مساعدتر برای بروز کنش‌های خیر عمومی و مشارکت‌های ایثارگرانه فراهم کند. بر این اساس، سرمایه فرهنگی ممکن است نه صرفاً یک پیامد مشارکت، بلکه یکی از عوامل مؤثر توضیح‌دهنده تمایل و آمادگی شهروندان برای ایثارگری اجتماعی تلقی شود.

حبیب‌پور گنابی (۱۴۰۴) در تحلیلی از وضعیت مشارکت اجتماعی جوانان ایرانی تصویری ارائه می‌دهد که در آن سطح کلی مشارکت اجتماعی پایین است و در میان ابعاد مشارکت، قلمروهای رسمی‌تر مانند مشارکت رسمی، داوطلبانه‌گرایی و درگیری مدنی رسمی در سطحی پایین‌تر قرار می‌گیرند. این الگو نشان می‌دهد ظرفیت مشارکت نهادمند و داوطلبانه — که یکی از بسترهای اصلی بروز ایثارگری اجتماعی است — در سطح اجتماعی با محدودیت مواجه است؛ در چنین بستری که مشارکت جمعی ضعیف است، انتظار می‌رود تفاوت‌های افراد در ذخایر فرهنگی (دانش، عادت‌واره‌های مشارکتی و ظرفیت فهم و پیگیری امور جمعی) نقشی پررنگ‌تر در توضیح ورود به کنش‌های داوطلبانه و ایثارگرانه پیدا کند.

بشیری‌گیوی و همکاران (۱۴۰۱) با برجسته‌کردن نقش نهادهای مدنی نشان می‌دهند هرچه پیوند افراد با نهادهای مدنی و تجربه زیسته مشارکت نهادی تقویت شود، هم سرمایه اجتماعی و هم سرمایه فرهنگی شهروندان در سطحی بالاتر قرار

می‌گیرد و شدت همبستگی‌ها نیز قابل اعتنا گزارش شده است. این یافته‌ها به طور غیرمستقیم نشان می‌دهد آن دسته از شهروندانی که از ظرفیت‌های فرهنگی مشارکت (یادگیری کنش جمعی، هنجارهای مدنی و آگاهی اجتماعی) بیشتر برخوردار هستند، احتمال بیشتری دارد که به سمت همکاری‌های داوطلبانه و رفتارهای یاریگرانه حرکت کنند. از همین رو، می‌توان مشارکت در نهادهای مدنی را یکی از زمینه‌هایی دانست که از مسیر تقویت عادت‌واره‌ها و مهارت‌های فرهنگی، با ایثارگری اجتماعی پیوند می‌خورد.

افشانی و کریمی (۱۴۰۱) با تمرکز بر شهر یزد نشان دادند ایثارگری اجتماعی - به مثابه ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی و صورت‌بندی عملی نوع‌دوستی - می‌تواند به طور مستقیم و معنادار با تقویت سرمایه اجتماعی همراه شود؛ به گونه‌ای که ایثارگری اجتماعی سهمی قابل ملاحظه از تغییرات سرمایه اجتماعی را توضیح می‌دهد و برخی از متغیرهای جمعیت‌شناختی نیز با سطح ایثارگری اجتماعی هم‌بسته هستند. با وجود اهمیت این نتایج، پژوهش حاضر به جای تمرکز بر پیامدهای ایثارگری، بر عوامل فرهنگی مؤثر بر آن متمرکز است و می‌کوشد تا نشان دهد ذخایر سرمایه فرهنگی شهروندان چگونه احتمال و شدت ایثارگری اجتماعی را توضیح می‌دهد.

ایمهلین^۱ (۲۰۲۳) با استفاده از چارچوب بوردیو^۲ و تحلیل‌های چندمتغیره نشان داد میدان‌های داوطلبی، هرچند در برخی از زمینه‌ها واجد منطق نسبتاً برابرگرایانه هستند، همچنان از ساختار سرمایه‌ها اثر می‌پذیرند؛ به ویژه حجم سرمایه (از جمله سرمایه فرهنگی و آموزش) می‌تواند موقعیت‌های کنشی و نوع میدان‌های داوطلبی را صورت‌بندی کند. نتیجه عملی این بحث برای پژوهش حاضر آن است که انتظار داشته باشیم دارندگان سرمایه فرهنگی بالاتر نه فقط تفسیری متفاوت از کنش خیر عمومی دارند، بلکه احتمال بیشتری دارد که در اشکال معین و پایدارتر مشارکت‌های خیرخواهانه وارد شوند.

لیو و جیا^۳ (۲۰۲۲) در یک مطالعه چندسطحی، مفهوم سرمایه فرهنگی را در پیوند با فرهنگ خیرخواهی بسط و نشان می‌دهند برخی از مؤلفه‌های فرهنگی و ارزشی در سطح فردی و زمینه‌ای با احتمال مشارکت داوطلبانه رابطه مثبت دارند. اهمیت این مطالعه برای پژوهش حاضر نه در همسانی کامل عملیاتی‌سازی، بلکه در تأکید آن بر این نکته است که مؤلفه‌های فرهنگی و ارزشی می‌توانند به مثابه منابعی تبیینی، کنش داوطلبانه را توضیح دهند؛ نکته‌ای که با صورت‌بندی بوردیویی نقش سرمایه فرهنگی در جهت‌دهی به عادت‌واره‌های مشارکت نیز هم‌جهت است.

هرسبرگر-لانگلو^۴ و همکاران (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای درباره فعالیت‌های داوطلبی مقطعی در رویدادهای فرهنگی نشان می‌دهند داوطلبان رویدادهای فرهنگی از نظر الگوهای انگیزشی و تداوم مشارکت، ویژگی‌هایی متمایز دارند و زمینه فرهنگی فعالیت می‌تواند بر شیوه درگیری و استمرار داوطلبی اثر بگذارد. این نتیجه برای پژوهش حاضر از این نظر مفید است که یادآور می‌شود دسترسی و پیوند با عرصه‌های فرهنگی و مصرف/مشارکت فرهنگی می‌تواند مسیر ورود و ماندگاری در کنش‌های داوطلبانه را هموارتر کند؛ موضوعی که با بُعد عینیت‌یافته و تجسم‌یافته سرمایه فرهنگی نسبتی نزدیک دارد.

سرسولا^۵ (۲۰۱۸) در پژوهش خود نشان می‌دهد سرمایه فرهنگی بر چگونگی تفسیر و معناگذاری تجربه کنش خدمت/یاریگری اثر می‌گذارد و افراد بسته به خاستگاه و ذخایر فرهنگی خود، برداشت‌ها و دستاوردهایی متفاوت از این

¹ Eimhjellen

² Bourdieu

³ Liu & Jia

⁴ Hersberger-Langloh

⁵ Ceresola

تجربه استخراج می‌کنند. در این مطالعه، تفاوت‌هایی معنادار در نحوه روایت، ارزیابی و بهره‌برداری از تجربه مشارکت خدمت‌محور مشاهده می‌شود؛ به گونه‌ای که برای برخی از گروه‌ها، این تجربه بیشتر به پیوندهای همدلانه، فهم متقابل و مسئولیت‌پذیری اجتماعی گره می‌خورد و برای برخی دیگر، بیشتر به فرصت‌های مسیرهای آینده و امکان تبدیل تجربه به منابع قابل استفاده در موقعیت‌های بعدی. بر این اساس، اگر ایثارگری اجتماعی را کنشی فرهنگی-اجتماعی در نظر بگیریم، می‌توان استدلال کرد سرمایه فرهنگی از طریق الگوهای معناگذاری، حساسیت نسبت به امر عمومی و ظرفیت تبدیل تمایل اخلاقی به کنش اجتماعی، بر انگیزش، تداوم و کیفیت مشارکت‌های یاریگرانه اثر می‌گذارد؛ بنابراین، انتظار می‌رود شهروندانی که ذخایر سرمایه فرهنگی بیشتری دارند، با احتمال بیشتری در کنش‌های خیر عمومی و ایثارگرانه وارد شوند و آن را پایدارتر دنبال کنند.

پیشینه‌های مرور شده نشان می‌دهند سرمایه‌های فردی و جمعی، به ویژه سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی، می‌توانند در برابر کناره‌گیری از امر عمومی و بی‌تفاوتی اجتماعی نقش بازدارنده داشته باشند و از این مسیر، زمینه‌های مشارکت و کنش مسئولانه را تقویت کنند. شواهد حوزه فعالیت داوطلبی نیز بر این نکته دلالت دارد که سرمایه فرهنگی از راه‌هایی همچون سرمایه زبانی، مهارت‌های ارتباطی، سواد نهادی و آشنایی با کدها و قواعد میدان‌های مشارکت، بر احتمال ورود، تداوم و کیفیت مشارکت‌های خیر عمومی اثر می‌گذارد. همچنین، برخی از پژوهش‌ها یادآور می‌شوند که میدان‌های فعالیت داوطلبی می‌تواند حامل نابرابری باشد و قواعد ورود و پیشروی در آن در بسیاری از موارد به نفع گروه‌های برخوردارتر و دارای ذخایر سرمایه‌ای بیشتر عمل می‌کند؛ بنابراین، توجه به سرمایه فرهنگی به عنوان یک عامل مؤثر در تبیین ایثارگری اجتماعی اهمیت مضاعف می‌یابد. بر این اساس، خلأ اصلی در ادبیات، به ویژه در سطح مطالعات شهری ایران و در متن شهر یزد، کمبود سنجش مستقیم و نظام‌مند اثر سرمایه فرهنگی (و ابعاد تجسم‌یافته، عینیت‌یافته و نهادی‌شده آن) بر ایثارگری اجتماعی شهروندان است؛ خلأیی که پژوهش حاضر می‌کوشد آن را پوشش دهد.

۲-۲ مبانی نظری پژوهش

ایثارگری اجتماعی را می‌توان شکلی از رفتار اجتماعی دانست که در آن فرد، آگاهانه و داوطلبانه، برای بهبود وضعیت دیگران یا ارتقای خیر عمومی اقدام می‌کند؛ کنشی که الزاماً به معنای نفی کامل منفعت شخصی نیست، اما وجه متمایز آن در تقدم‌دادن به دیگری و پذیرش هزینه‌های زمانی، عاطفی یا مادی عمل یاریگرانه است (Pfafftheicher et al., 2022). در این تلقی، ایثارگری اجتماعی بیش از آنکه یک کنش لحظه‌ای باشد، در پیوند با هنجارهای اخلاقی، یادگیری اجتماعی و تجربه‌های تکرارشونده مشارکت مدنی معنا می‌یابد و در موقعیت‌های اجتماعی مختلف، شدت و صورت‌بندی متفاوتی پیدا می‌کند.

در ادبیات جهانی علوم اجتماعی و روان‌شناسی اجتماعی، مفاهیمی نزدیک به آنچه در این پژوهش از آن با عنوان «ایثارگری اجتماعی» یاد می‌شود، عمدتاً در قالب اصطلاحاتی مانند «نوع‌دوستی اجتماعی» و «رفتارهای طرفدار اجتماع»^۱ صورت‌بندی شده‌اند. در این چارچوب‌ها، رفتارهای نوع‌دوستانه به کنش‌هایی اطلاق می‌شود که در آنها افراد بدون انتظار پاداش مستقیم و با پذیرش نوعی هزینه شخصی، برای رفاه دیگران یا بهبود وضعیت جمعی اقدام می‌کنند (Bekkers & Wiepkin, 2011). با این حال، مفهوم ایثارگری اجتماعی در این پژوهش تأکیدی ویژه بر آن دسته از کنش‌های داوطلبانه دارد

¹ Prosocial Behavior

که در عرصه عمومی و در ارتباط با مسائل و منافع جمعی شکل می‌گیرند و از این رو، با حوزه‌هایی مانند مشارکت مدنی، فعالیت‌های داوطلبانه و مسئولیت‌پذیری اجتماعی نیز پیوند می‌یابند. بر این اساس، ایثارگری اجتماعی را می‌توان گونه‌ای از رفتارهای طرفدار اجتماع دانست که در آن کنشگر با تقدم‌دادن به منافع جمعی و پذیرش هزینه‌های فردی، در راستای تقویت همبستگی اجتماعی و خیر عمومی عمل می‌کند.

در ادبیات جامعه‌شناسی، تبیین ایثارگری اجتماعی را می‌توان در چند محور دسته‌بندی کرد. نخست، در محور فردگرایانه، بر ویژگی‌های روان‌شناختی، همدلی، گرایش‌های اخلاقی و انگیزش‌های درونی تأکید می‌شود و ایثارگری تجلی ظرفیت‌های فردی برای توجه به دیگری صورت‌بندی می‌شود (Pfafftheicher et al., 2022). دوم، در محور هویتی و اجتماعی، ایثارگری در نسبت با تعلق گروهی و سازوکارهای هویت اجتماعی فهم می‌شود؛ یعنی افراد زمانی احتمال بیشتری برای کنش یاریگرانه دارند که خود را در نسبت با مای جمعی تعریف کنند و یاری‌رسانی را بخشی از وفاداری به گروه یا جامعه اخلاقی خود تلقی کنند (Wakefield et al., 2022). سوم، در محور هنجاری و ارزشی، کنش ایثارگرانه محصول درونی‌سازی هنجارهای مسئولیت اجتماعی، عدالت‌خواهی و الزام اخلاقی به مداخله در امور عمومی دانسته می‌شود؛ به این معنا که فرد در شرایطی دست به کنش خیر عمومی می‌زند که باید‌های اخلاقی و قواعد مشترک درست یا نادرست را معتبر و الزام‌آور تلقی کند (Pfafftheicher et al., 2022). چهارم، در محور انسجام و مشارکت مدنی، ایثارگری به مثابه یکی از صورت‌های مشارکت اجتماعی در متن شبکه‌های اجتماعی، اعتماد و همبستگی تحلیل می‌شود؛ به گونه‌ای که فرصت‌ها و ظرفیت‌های مشارکت، خود به واسطه جایگاه‌های اجتماعی و دسترسی به منابع نابرابر توزیع می‌شوند و همین امر می‌تواند الگوی ورود افراد به فعالیت‌های داوطلبانه و کمک‌رسان را شکل دهد (Kleiner, 2025; Eimhjellen, 2023). پنجم، در محور کنش ارتباطی، بر نقش گفت‌وگو، فهم متقابل و عقلانیت ارتباطی در تولید تعهدات مدنی تأکید می‌شود؛ یعنی ایثارگری اجتماعی در مقام کنشی که در افق فهم مشترک و مسئولیت در قبال دیگری شکل می‌گیرد، از کیفیت تعاملات ارتباطی و ظرفیت مشارکت در حوزه عمومی اثر می‌پذیرد (Habermas, 1987).

از دیدگاه نظری، سرمایه فرهنگی یکی از مهم‌ترین منابعی است که می‌تواند این سازوکارها را به نفع تقویت ایثارگری اجتماعی فعال کند. سرمایه فرهنگی در سنت بوردیو به مجموعه‌ای از منابع فرهنگی انباشته‌شده اشاره دارد که در سه حالت تجسم‌یافته (عادت‌واره‌ها، مهارت‌ها و سلیقه‌ها)، عینیت‌یافته (کالاها و محصولات فرهنگی) و نهادی‌شده (اعتبارهای رسمی مانند مدارک و گواهی‌ها) صورت‌بندی می‌شود (Bourdieu, 1986; Feng & Tan, 2024). بر این مبنا، انتظار می‌رود افرادی که از ذخایر بیشتری از سرمایه فرهنگی برخوردار هستند، هم توانایی بیشتری برای تشخیص مسأله عمومی و هم قابلیت بیشتری برای ورود به میدان‌های مشارکت مدنی داشته باشند؛ زیرا سرمایه فرهنگی می‌تواند حساسیت اخلاقی، زبان و مهارت ارتباطی و نیز امکان دسترسی به شبکه‌ها و سازمان‌هایی را فراهم کند که کنش داوطلبانه در آنها سازمان می‌یابد (Harflett, 2015; Liu & Jia, 2022). به طور مشخص، هر یک از صورت‌های سرمایه فرهنگی می‌تواند از مسیری متفاوت احتمال ورود به کنش‌های ایثارگرانه را افزایش دهد. سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته، با شکل‌دادن به عادت‌واره‌ها، سلیقه‌ها و توانش‌های زبانی/تفسیری، حساسیت نسبت به مسأله عمومی و ظرفیت همدلی نهادمند را تقویت می‌کند و فرد را برای تبدیل ارزش‌های اخلاقی به اقدام جمعی آماده‌تر می‌کند (Bourdieu, 1986; Harflett, 2015). سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته نیز از طریق تماس پایدار با کالاها و فضاهای فرهنگی (کتاب، محصولات فرهنگی، رویدادها و تجربه‌های فرهنگی)، افق‌های معنایی گسترده‌تری فراهم می‌کند و دسترسی به میدان‌هایی را افزایش می‌دهد که در آنها مشارکت یک کنش ارزشمند و قابل انتظار تلقی می‌شود؛ در نتیجه،

هزینه‌های ادراک‌شده و ابهام کنش داوطلبانه کاهش می‌یابد (Liu & Jia, 2022; Eimhjellen, 2023). در نهایت، سرمایه فرهنگی نهادی‌شده با فراهم کردن اعتبارهای رسمی و سواد نهادی، مسیرهای ورود کم‌اصطکاک‌تر به سازمان‌ها و برنامه‌های داوطلبی را تقویت می‌کند و از طریق افزایش خودکارآمدی و قابلیت تعامل با قواعد رسمی، پایداری مشارکت را محتمل‌تر می‌کند (Harflett, 2015; Storr & Spaaij, 2017).

در سطح تجربی، نیز پژوهش‌های جدید نشان داده‌اند سرمایه فرهنگی از مسیرهایی متنوع احتمال مشارکت داوطلبانه و ایثارگری را افزایش می‌دهد. برای مثال، در برخی از حوزه‌ها، سرمایه فرهنگی به واسطه ذائقه‌ها و ترجیحات فرهنگی، افراد را به میدان‌هایی نزدیک می‌کند که مشارکت در آنها ارزشمند تلقی می‌شود و به تداوم کنش داوطلبانه می‌انجامد (Hersberger, 2022). از سوی دیگر، سرمایه فرهنگی می‌تواند شرط ورود کم‌هزینه‌تر به سازمان‌ها و فضاها داوطلبی باشد؛ زیرا مدارک، مهارت‌های زبانی/ارتباطی و آشنایی با قواعد نهادی، احتمال پذیرش و ماندگاری در کنش‌های خیر عمومی را تقویت می‌کند (Eimhjellen, 2023; Kleiner, 2025). همچنین، برخی از مطالعات کیفی نشان داده‌اند تجربه فعالیت داوطلبی در میدان‌های خاص، خود به شدت با پیشینه و ذخایر فرهنگی پیوند دارد و افراد، بسته به سرمایه فرهنگی اولیه، مسیرهایی متفاوت از معناگذاری، بهره‌گیری از تجربه و تداوم مشارکت را طی می‌کنند (Storr & Spaaij, 2017).

ادبیات پژوهش گاه به امکان تعامل دوسویه میان سرمایه فرهنگی و ایثارگری اجتماعی اشاره می‌کند؛ با این حال، در توضیح سازوکارهای غالب، سرمایه فرهنگی بیشتر در مقام عامل مؤثر ورود و تداوم در کنش‌های خیر عمومی برجسته می‌شود. از این دیدگاه، سرمایه فرهنگی با فراهم کردن قابلیت‌های ارتباطی، سواد نهادی و آشنایی با گدھا و قواعد میدان مشارکت، هزینه‌های ادراک‌شده را کاهش می‌دهد و ظرفیت تبدیل گرایش‌های اخلاقی به کنش اجتماعی مؤثر را افزایش می‌دهد (Harflett, 2015; Storr & Spaaij, 2017). در مقابل، تقویت برخی از مهارت‌ها یا آموخته‌های فرهنگی در اثر مشارکت‌های تکرارشونده را می‌توان بیشتر به عنوان پیامدی ثانویه و وابسته به زمینه در نظر گرفت، نه محور تبیینی اصلی. بر همین مبنا، در پژوهش حاضر، تمرکز تحلیلی بر اثرگذاری سرمایه فرهنگی و ابعاد آن بر ایثارگری اجتماعی قرار می‌گیرد و این فرض پیگیری می‌شود که تفاوت در ذخایر فرهنگی شهروندان احتمال، شدت و پایداری مشارکت آنان در کنش‌های خیر عمومی را توضیح می‌دهد.

۲-۳ فرضیه‌های پژوهش

- فرضیه ۱. بین سرمایه فرهنگی و ایثارگری اجتماعی در میان شهروندان شهر یزد رابطه وجود دارد.
- فرضیه ۲. بین سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته و ایثارگری اجتماعی در میان شهروندان شهر یزد رابطه وجود دارد.
- فرضیه ۳. بین سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته و ایثارگری اجتماعی در میان شهروندان شهر یزد رابطه وجود دارد.
- فرضیه ۴. بین سرمایه فرهنگی نهادی‌شده و ایثارگری اجتماعی در میان شهروندان شهر یزد رابطه وجود دارد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش به روش پیمایش انجام شده است. جامعه آماری پژوهش متشکل از شهروندان بالای ۱۶ سال ساکن شهر یزد بود. برای تعیین حجم نمونه، از روش تحلیل توان با استفاده از ماشین حساب آنلاین Soper استفاده شد. با توجه به پیشینه پژوهش در حوزه سرمایه فرهنگی و ایثارگری اجتماعی، اندازه اثر پیش‌بینی شده ۰/۲۵ (در حد متوسط رو به بالا) در نظر گرفته شد. با سطح معناداری ۰/۰۵ و توان آماری ۰/۸۰، با احتساب ۲ متغیر پنهان و ۱۳ متغیر آشکار، دست‌کم حجم نمونه

مورد نیاز ۲۸۸ نفر برآورد شد. با توجه به بزرگی جامعه آماری و برای افزایش دقت، ۳۸۵ پرسشنامه توزیع و در نهایت، ۳۷۹ پرسشنامه سالم تحلیل شد. نمونه‌ها به صورت خوشه‌ای چندمرحله‌ای از مناطق ۵ گانه شهر یزد انتخاب شدند؛ به این صورت که ابتدا پنج منطقه شهرداری یزد به عنوان پنج خوشه اصلی در نظر گرفته شدند و در مرحله بعد، خیابان‌ها و میادین اصلی هر منطقه از شهرداری در حکم بلوک برای خوشه‌ها در نظر گرفته شدند و در مرحله آخر، به روش تصادفی، پاسخ‌گویان انتخاب شدند. پرسشنامه به صورت خوداظهاری توسط پاسخ‌گو تکمیل و در صورت کم‌سودای یا بی‌سودای پاسخ‌گو، توسط پرسشگر پرسش‌ها پرسیده و پرسشنامه تکمیل شده است.

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بود. پرسشنامه شامل سه بخش بود. بخش اول، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌گویان بود. بخش دوم به سنجش سرمایه فرهنگی و بخش سوم به سنجش ایثارگری اجتماعی اختصاص داشت. برای سنجش سرمایه فرهنگی، پس از بررسی مطالعات مختلف از جمله زی و جیانگ^۱ (۲۰۲۰)، پاکود^۲ و همکاران (۲۰۲۰) و پینکستن و لیونز^۳ (۲۰۱۴) که سرمایه فرهنگی را بر اساس ابعاد سه‌گانه (تجسم‌یافته، عینیت‌یافته و نهادینه‌شده) ارائه می‌کنند، ۱۸ گویه (که قبلاً توسط افشانی و پوررحیمیان (۱۳۹۶) استفاده شده‌اند) در پرسشنامه گنجانده شدند و پس از مطالعه مقدماتی، مشخص شد از قابلیت اعتماد مطلوب و قابل قبول برخوردار هستند. ایثارگری اجتماعی با ۱۰ گویه (مانند اهدای خون، اهدای اعضای بدن به دیگران، جان‌فشانی برای فردی که در آتش گرفتار شده، جان‌فشانی برای مبارزه با اخلاک‌گران نظم و امنیت قاچاقچیان، شرکت داوطلبانه و بدون چشم‌داشت در کارهای جمعی) سنجیده شد که قبلاً در پژوهش زارع و دانش‌پذیر (۱۳۹۵) استفاده شده بودند.

اعتبار مقیاس‌های پژوهش با استفاده از اعتبار محتوایی بررسی شد. پرسشنامه اصلاح‌شده توسط ۶ نفر از متخصصان ارزیابی و تأیید شد. همچنین، بار عاملی گویه‌ها بیشتر از ۰/۵ بوده که نشانگر مطلوبیت اعتبار سازه‌ای مقیاس است. پایایی ابزار پژوهش نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ تعیین شده است که نتایج نشان داد ضریب برای سازه سرمایه فرهنگی (۰/۷۶) (جدول ۲) و برای سازه ایثارگری اجتماعی (۰/۸۱) در وضعیت مطلوب (بیشتر از ۰/۷) قرار دارد (جدول ۱).

جدول ۱. بار عاملی و ضریب آلفای کرونباخ گویه‌های ایثارگری اجتماعی

Table 1. Factor Loadings and Cronbach's Alpha Coefficient for Social Altruism Items

گویه‌ها	بار عاملی	آلفای کرونباخ
۱. برای نجات جان دیگران حاضرم خون اهدا کنم.	۰/۵۷	۰/۸۱
۲. حاضرم اعضای بدنم را اهدا کنم.	۰/۷۳	
۳. حاضرم برای نجات جان کسی که در آتش گرفتار شده به درون آتش بروم.	۰/۷۸	
۴. حاضرم برای مبارزه با اخلاک‌گران نظم و امنیت جان‌فشانی کنم.	۰/۵۹	
۵. حاضرم برای دفاع از مردم فلسطین و سوریه جان‌فشانی کنم.	۰/۶۶	
۶. حاضرم در راه حفظ وطن جان‌فشانی کنم.	۰/۶۰	
۷. حاضرم در راستای مصالح جامعه از خودگذشتگی کنم.	۰/۶۳	
۸. حاضرم به صورت داوطلبانه و بدون چشم‌داشت در کارهای جمعی شرکت کنم.	۰/۶۵	
۹. من نفع جمعی را بر نفع فردی ترجیح می‌دهم.	۰/۵۱	
۱۰. برای کسب رضای خداوند تلاش می‌کنم.	۰/۵۴	

¹ Xu & Jiang

² Paccoud

³ Pinxten & Lievens

جدول ۲. بار عاملی و ضریب آلفای کرونباخ گویه‌های سرمایه فرهنگی

Table 2. Factor Loadings and Cronbach's Alpha Coefficient for Cultural Capital Items

ابعاد سرمایه فرهنگی	گویه‌ها	بار عاملی	آلفای کرونباخ
تجسم یافته	توانایی استفاده از برخی از نرم‌افزارهای کامپیوتری	۰/۶۴	۰/۷۱
	مهارت در هنری خاص مانند (نقاشی، گل‌دوزی و...)	۰/۶۱	
	توانایی و خلاقیت در پژوهش‌های علمی	۰/۵۵	
	مهارت و توانایی در ورزش حرفه‌ای	۰/۷۲	
	توانایی مکالمه با یک زبان خارجی	۰/۶۳	
	مهارت در شغل یا حرفه‌ای خاص	۰/۶۰	
عینیت یافته	تماشای فیلم و نمایش و...	۰/۶۷	۰/۷۴
	انجام فعالیت‌های ورزشی	۰/۶۵	
	خواندن کتاب، روزنامه، مجله و...	۰/۵۹	
	گوش‌دادن به رادیو	۰/۶۸	
	استفاده از اینترنت	۰/۸۱	
	انجام فعالیت‌های هنری همچون نقاشی، مجسمه‌سازی و ...	۰/۷۲	
نهادینه شده	گواهی پایان دوره کامپیوتر	۰/۵۴	۰/۷۲
	گواهی پایان دوره کلاس زبان انگلیسی	۰/۷۲	
	گواهی معتبر در یک رشته ورزشی خاص	۰/۶۶	
	گواهی و مدرک فنی و حرفه‌ای	۰/۷۰	
	گواهی از آموزشگاه‌های هنر و موسیقی	۰/۶۲	
	گواهی مدرک تحصیلی	۰/۸۱	

داده‌ها نیز به کمک نرم‌افزارهای آماری SPSS نسخه ۲۶ و AMOS نسخه ۲۴ در دو سطح توصیفی و استنباطی تحلیل شد.

۴- یافته‌ها

همان‌گونه که **جدول (۳)** نشان می‌دهد، بیشتر نمونه را زنان، افراد متأهل و شاغل تشکیل می‌دهند. همچنین، بیشترین فراوانی تحصیلات مربوط به دیپلم و پایین‌تر بوده است.

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ‌گویان برحسب ویژگی‌های فردی پاسخ‌گویان

Table 3. Frequency Distribution of Respondents by Individual Characteristics

متغیر	گروه	فراوانی	درصد
جنس	مرد	۱۸۶	۴۹/۱
	زن	۱۹۳	۵۰/۹
وضعیت تأهل	مجرد	۱۱۲	۲۹/۶
	متأهل	۲۶۷	۷۰/۴
وضعیت اشتغال	شاغل	۲۰۱	۵۳/۰
	غیرشاغل	۱۷۸	۴۷/۰
سطح تحصیلات	دیپلم و پایین‌تر	۱۷۹	۴۷/۲
	دانشجو و کاردانی	۶۲	۱۶/۴
	کارشناسی	۱۲۶	۳۳/۲
	کارشناسی ارشد و دکتری	۱۲	۳/۲

جدول (۴) آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. یافته‌ها نشان می‌دهد میانگین همه متغیرها پایین‌تر از میانگین مورد انتظار (۳) برای ایثارگری اجتماعی و ابعاد سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته و سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته و ۱ برای سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده) بوده است. همچنین، چولگی و کشیدگی متغیرها در بازه $+2$ و -2 قرار دارد که مطلوبیت نرمالیتی تک‌متغیره را نشان می‌دهد.

جدول ۴: آماره‌های توصیفی متغیرهای ایثارگری اجتماعی و سرمایه فرهنگی و خرده‌مقیاس‌های آن

Table 4. Descriptive Statistics of Social Altruism, Cultural Capital, and Their Subscales

متغیر / خرده‌مقیاس	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
ایثارگری اجتماعی ^۱	۱/۱	۴/۸	۲/۸۷	۰/۸۰	-۰/۱۱۴	-۰/۱۹۳
سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته	۱/۱۷	۴/۳۳	۲/۱۷	۰/۶۲	۰/۸۵۸	۰/۶۶۵
سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته	۱/۱۷	۳/۶۷	۲/۵۱	۰/۴۷	۰/۱۹۱	۰/۰۱۶
سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده	۰/۰	۰/۸۳	۰/۳۲	۰/۱۹	۰/۲۶۲	-۰/۲۸۴
سرمایه فرهنگی	۰/۹۴	۲/۸۳	۱/۶۷	۰/۳۵	۰/۶۲۳	۰/۶۰۳

چنانکه در **جدول (۵)** مشاهده می‌شود، میانگین همه متغیرها به طور معنادار کمتر از سطح متوسط قرار دارد ($p < ۰/۰۱$)، اما وضعیت سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده از بقیه متغیرها نامطلوب‌تر است.

جدول ۵: خروجی آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای سنجش وضعیت متغیرهای پژوهش

Table 5. One-Sample t-Test Results for Assessing the Status of the Study Variables

متغیر	میانگین	انحراف معیار	تفاوت میانگین	T	Sig
ایثارگری اجتماعی	۲/۸۷	۰/۸۰	-۰/۱۳	-۳/۱۶۶	۰/۰۰۲
سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته	۲/۱۷	۰/۶۲	-۰/۸۳	-۲۵/۹۸۸	۰/۰۰۱
سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته	۲/۵۱	۰/۴۷	-۰/۴۹	-۱۹/۹۷۰	۰/۰۰۱
سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده	۰/۳۲	۰/۱۹	-۰/۶۸	-۶۶/۰۱۲	۰/۰۰۱

بر اساس اطلاعات **جدول (۶)**، میانگین میزان ایثارگری اجتماعی مردان (۲/۹۷) به طور معنادار بیشتر از میانگین میزان ایثارگری اجتماعی زنان (۲/۷۷) است ($p < ۰/۰۵$)، ولی میانگین سرمایه فرهنگی مردان (۱/۶۵) با میانگین سرمایه فرهنگی زنان (۱/۶۹) تفاوتی معنادار ندارد ($p > ۰/۰۵$).

^۱ دامنه نمرات متغیرهای ایثارگری اجتماعی و ابعاد سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته و سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته ۱ تا ۵ بوده است، ولی دامنه نمرات سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده ۰ تا ۱ بوده است.

جدول ۶. آزمون تی برای مقایسه میانگین میزان ایثارگری اجتماعی و سرمایه فرهنگی مردان و زنان

Table 6. Independent Samples t-Test Comparing the Mean Levels of Social Altruism and Cultural Capital Between Men and Women

متغیر	جنسیت	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
ایثارگری اجتماعی	مرد	۲/۹۷	۰/۸۷	۲/۳۸۸	۰/۰۱۷
	زن	۲/۷۷	۰/۷۲		
سرمایه فرهنگی	مرد	۱/۶۵	۰/۳۹	-۱/۰۷۵	۰/۲۸۳
	زن	۱/۶۹	۰/۳۱		

بر اساس اطلاعات **جدول (۷)**، میانگین میزان ایثارگری اجتماعی افراد مجرد (۲/۸۸) تفاوتی معنادار با میانگین میزان ایثارگری اجتماعی افراد متأهل (۲/۸۶) ندارد ($p > ۰/۰۵$)، ولی میانگین سرمایه فرهنگی افراد مجرد (۱/۷۹) به طور معنادار بیشتر از میانگین سرمایه فرهنگی افراد متأهل (۱/۶۲) است ($p < ۰/۰۰۱$).

جدول ۷. آزمون تی مستقل برای مقایسه میانگین میزان ایثارگری اجتماعی و سرمایه فرهنگی برحسب وضعیت تأهل

Table 7. Independent Samples t-Test Comparing the Mean Levels of Social Altruism and Cultural Capital by Marital Status

متغیر	وضعیت تأهل	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
ایثارگری اجتماعی	مجرد	۲/۸۸	۰/۹۵	۰/۲۲۶	۰/۸۲۲
	متأهل	۲/۸۶	۰/۷۳		
سرمایه فرهنگی	مجرد	۱/۷۹	۰/۳۷	۴/۴۱۹	۰/۰۰۱
	متأهل	۱/۶۲	۰/۳۳		

بر اساس اطلاعات **جدول (۸)**، میانگین میزان ایثارگری اجتماعی افراد غیرشاغل (۲/۸۳) تفاوتی معنادار با میانگین میزان ایثارگری اجتماعی افراد شاغل (۲/۹۱) ندارد ($p > ۰/۰۵$)، ولی میانگین سرمایه فرهنگی افراد مجرد (۱/۷۰) به طور معنادار بیشتر از میانگین سرمایه فرهنگی افراد متأهل (۱/۶۳) است ($p < ۰/۰۵$).

جدول ۸. آزمون تی مستقل برای مقایسه میانگین میزان ایثارگری اجتماعی و سرمایه فرهنگی برحسب وضعیت اشتغال

Table 8. Independent Samples t-Test Comparing the Mean Levels of Social Altruism and Cultural Capital by Employment Status

متغیر	وضعیت تأهل	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
ایثارگری اجتماعی	غیرشاغل	۲/۸۳	۰/۷۶	-۱/۰۳۱	۰/۳۰۳
	شاغل	۲/۹۱	۰/۸۵		
سرمایه فرهنگی	غیرشاغل	۱/۷۰	۰/۳۳	۲/۰۹۴	۰/۰۳۷
	شاغل	۱/۶۳	۰/۳۶		

اطلاعات **جدول (۹)** نشان می‌دهد بین سطح تحصیلات با ایثارگری اجتماعی و همچنین سرمایه فرهنگی، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد ($P < ۰/۰۵$).

جدول ۹. ماتریس همبستگی مرتبه صفر بین میزان تحصیلات با سرمایه فرهنگی و خرده‌مقیاس‌های و ایثارگری اجتماعی

Table 9. Zero-Order Correlation Matrix Between education with Cultural Capital and Its Subscales and Social Altruism

متغیر	ضریب اسپیرمن	سطح معناداری
۱. ایثارگری اجتماعی	۰/۱۸۵	۰/۰۰۱
۲. سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته	۰/۳۲۷	۰/۰۰۱
۳. سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته	۰/۱۳۰	۰/۰۱۱
۴. سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده	۰/۴۱۶	۰/۰۰۱
۵. سرمایه فرهنگی	۰/۳۳۲	۰/۰۰۱

یافته‌های **جدول (۱۰)** نشان می‌دهد بین سرمایه فرهنگی و خرده‌مقیاس‌های آن و ایثارگری اجتماعی رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد ($p < ۰/۰۰۱$). ایثارگری اجتماعی قوی‌ترین رابطه را با سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته دارد.

جدول ۱۰. ماتریس همبستگی مرتبه صفر بین میزان سرمایه فرهنگی و خرده‌مقیاس‌های آن با ایثارگری اجتماعی

Table 10. Zero-Order Correlation Matrix Between Cultural Capital and Its Subscales and Social Altruism

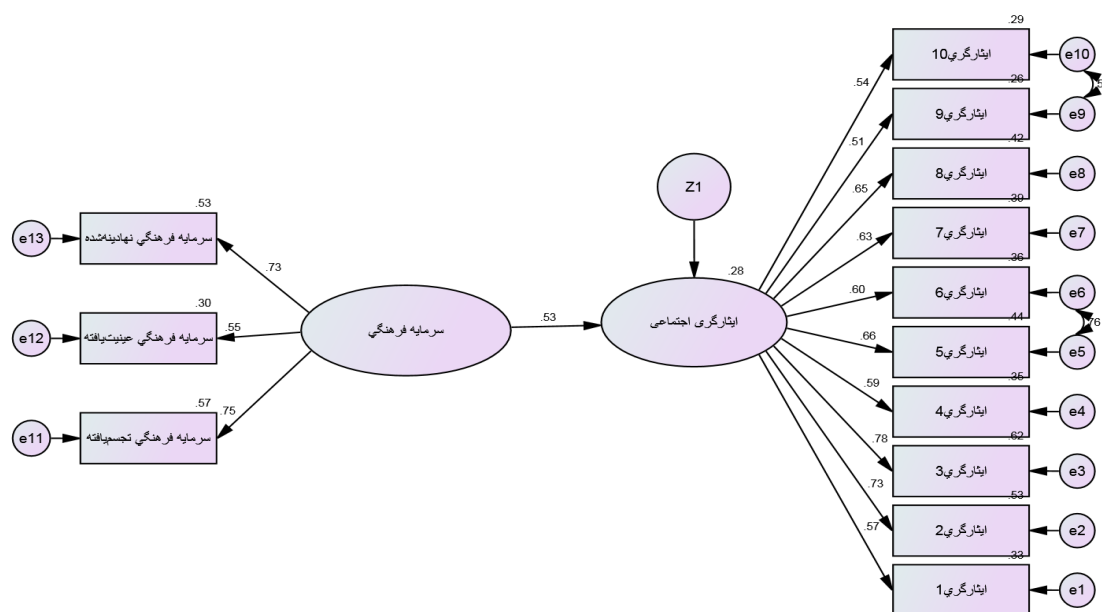
متغیر	ایثارگری اجتماعی	سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته	سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته	سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده	سرمایه فرهنگی
۱. ایثارگری اجتماعی	۱				
۲. سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته	۰/۳۳۴**	۱			
۳. سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته	۰/۳۹۸**	۰/۴۱۵***	۱		
۴. سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده	۰/۳۶۵**	۰/۵۷۴**	۰/۳۳۹**	۱	
۵. سرمایه فرهنگی	۰/۴۴۷**	۰/۸۸۹**	۰/۷۶۲**	۰/۶۸۳**	۱

** $p < ۰/۰۰۱$

به منظور بررسی رابطه سرمایه فرهنگی با ایثارگری اجتماعی، از الگوسازی معادلات ساختاری^۱ استفاده شد. نتایج تحلیل معادلات ساختاری در **شکل (۱)** نشان داده شده است. چنانکه ملاحظه می‌شود، بارهای عاملی همگی در وضعیتی مطلوب (بالتر از ۰/۵) قرار دارند. همچنین، میزان تأثیر سرمایه فرهنگی بر ایثارگری اجتماعی ۰/۵۳ است که نشان‌دهنده رابطه مثبت این دو متغیر است؛ یعنی افزایش سرمایه فرهنگی باعث افزایش ایثارگری اجتماعی می‌شود. این متغیر ۲۸ درصد از واریانس ایثارگری اجتماعی را تبیین می‌کند.

¹ Structural Equation Modeling (SEM)

شکل ۱. مدل معادله ساختاری، تأثیر سرمایه فرهنگی بر ایثارگری اجتماعی

Fig. 1. Structural Equation Model of the Effect of Cultural Capital on Social Altruism

شاخص‌های برازش مدل در جدول (۱۱) نشان می‌دهد مدل از برازشی نسبتاً خوب برخوردار است. به منظور بررسی برازش مدل پیشنهادی، چند شاخص مورد توجه قرار گرفت. از آنجا که مربع کای تحت تأثیر حجم نمونه قرار می‌گیرد، از شاخص مربع کای هنجار شده (که از تقسیم مربع کای بر درجه آزادی به دست می‌آید) استفاده شد. شاخص مربع کای هنجار شده برابر $1/735$ است که مطلوب به حساب می‌آید. شاخصی دیگر با عنوان شاخص نیکویی برازش نیز محاسبه شد. دامنه تغییرات شاخص یادشده بین صفر و یک است؛ هرچه مقدار محاسبه شده به یک نزدیک‌تر باشد، بیانگر برازش بهتر مدل است. در مدل حاضر، GFI معادل $0/953$ به دست آمد. همچنین، ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب باید کمتر از $0/1$ (در برخی از منابع کمتر از $0/08$) باشد که در مدل ارائه شده برابر $0/053$ است. میزان مؤلفه‌های CFI، NFI، IFI نیز باید بیشتر از $0/9$ باشد که در مدل تحت بررسی به ترتیب برابر $0/954$ ، $0/953$ و $0/955$ است. با توجه به شاخص‌ها و خروجی‌های نرم‌افزار، می‌توان گفت مدل از برازشی مطلوب برخوردار است.

جدول ۱۱. شاخص‌های ارزیابی مدل معادله ساختاری

Table 11. Structural Equation Model Evaluation Indices

نام شاخص	اختصار	مدل	برازش
شاخص نیکویی برازش	GFI	$0/953$	$0/90 < GFI$
شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	$0/931$	$0/90 < AGFI$
شاخص برازش هنجار شده	NFI	$0/953$	$0/90 < NFI$
شاخص برازش تطبیقی	CFI	$0/954$	$0/90 < CFI$
شاخص برازش افزایشی	IFI	$0/955$	$0/90 < IFI$
شاخص برازش مقتصد هنجار شده	PNFI	$0/629$	بالاتر از ۵۰ صدم
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	$0/053$	$0/08 < RMSEA$
کای اسکور به هنجار شده به درجه آزادی	CMIN/DF	$1/73$	مقدار کمتر از ۳

۵- بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد سرمایه فرهنگی در میان شهروندان شهر یزد، در هر سه بُعد تجسم یافته، عینیت یافته و نهادی شده، با ایثارگری اجتماعی رابطه‌ای مثبت و معنادار برقرار می‌کند. این یافته‌ها بیانگر آن است که سرمایه فرهنگی می‌تواند از طریق تقویت ظرفیت‌های زبانی و نهادی، گسترش افق‌های معنایی و کاهش هزینه‌های ادراک شده مشارکت، با افزایش احتمال کنش‌های خیر عمومی همراه شود. از این رو، نتایج پژوهش حاضر از کاربردی مفهوم سرمایه فرهنگی در چارچوب بوردیو برای تبیین الگوهای ایثارگری اجتماعی پشتیبانی می‌کند؛ هرچند این امر به معنای آن نیست که بوردیو به طور مستقیم درباره ایثارگری اجتماعی نظریه پردازی کرده باشد. در مجموع، نتایج نه فقط فرضیه‌های اصلی پژوهش را تأیید می‌کند، بلکه فهمی دقیق‌تر از سازوکارهای مؤثر بر کنش‌های خیر عمومی در بافت شهری ایران نیز به دست می‌دهد.

بر اساس تحلیل‌های صورت گرفته، سرمایه فرهنگی به عنوان یک سازه چندبُعدی، توانسته است تغییرات معنادار در سطح ایثارگری اجتماعی شهروندان را تبیین کند. مدل معادلات ساختاری نیز مؤید آن است که این سازه به تنهایی ۲۸ درصد از واریانس ایثارگری اجتماعی را توضیح می‌دهد. بر این مبنا، می‌توان گفت برخورداری از منابع فرهنگی با احتمال بروز و تداوم کنش‌های خیر عمومی ارتباط دارد. به بیان دیگر، شهروندانی که از ذخایر فرهنگی بیشتری برخوردار هستند، به واسطه مهارت‌های ارتباطی، آشنایی با کدهای نهادی و دسترسی به شبکه‌های معنایی گسترده‌تر، آسان‌تر می‌توانند تمایلات اخلاقی خود را به کنش اجتماعی مؤثر تبدیل کنند. اهمیت این نتیجه در آن است که ایثارگری اجتماعی را نه صرفاً به مثابه کنشی اخلاقی یا عاطفی، بلکه در پیوند با زیرساخت‌های فرهنگی و نمادینی توضیح می‌دهد که امکان‌پذیری و تداوم چنین کنش‌هایی را تقویت می‌کنند.

در کنار این روابط معنادار، یافته‌های توصیفی پژوهش نیز واجد دلالت تحلیلی مهمی است. نتایج نشان داد میانگین ایثارگری اجتماعی و نیز میانگین سرمایه فرهنگی و ابعاد آن همگی پایین‌تر از سطح متوسط قرار دارند. این الگو نشان می‌دهد مسأله اصلی در جامعه تحت مطالعه فقط وجود یا عدم وجود رابطه میان متغیرها نیست، بلکه با نوعی کم‌برخورداري نسبی از منابع فرهنگی و نیز سطح نه چندان بالای آمادگی برای کنش‌های ایثارگرانه مواجه هستیم. به بیان دیگر، حتی اگر سرمایه فرهنگی با ایثارگری اجتماعی رابطه مثبت داشته باشد، پایین بودن سطح هر دو متغیر بیانگر آن است که بستر اجتماعی لازم برای بروز گسترده و پایدار کنش‌های خیر عمومی هنوز به اندازه کافی تقویت نشده است. بنابراین، نتایج پژوهش حاضر صرفاً یک پیوند آماری را گزارش نمی‌کند، بلکه به یک وضعیت اجتماعی نیز اشاره دارد که در آن ظرفیت‌های فرهنگی و مشارکتی شهروندان در سطحی پایین‌تر از حد مطلوب قرار گرفته است.

در میان ابعاد سه‌گانه سرمایه فرهنگی، بُعد عینیت یافته قوی‌ترین رابطه را با ایثارگری اجتماعی نشان داده است. این یافته را می‌توان در پیوند با ویژگی‌های بافت فرهنگی شهر یزد تفسیر کرد. شهر یزد به عنوان شهری با پیشینه تاریخی غنی و میراث فرهنگی ملموس و ناملموس، سرشار از فضاها، نشانه‌ها، رویدادها و محصولات فرهنگی است و همین امر می‌تواند تماس روزمره شهروندان با عینیت‌های فرهنگی را افزایش دهد. چنین مواجهه‌ای صرفاً به مصرف کالاهای فرهنگی محدود نمی‌شود، بلکه می‌تواند در شکل‌گیری حس تعلق، تقویت پیوند با امر عمومی و افزایش مسئولیت‌پذیری اجتماعی نقش داشته باشد. از این دیدگاه، عینیت‌های فرهنگی نه فقط اشیا یا نمودهای بیرونی فرهنگ، بلکه حامل معناها و ارزش‌هایی هستند که می‌توانند رابطه فرد با جامعه و با دیگری را بازتعریف کنند و زمینه‌ای مساعدتر برای کنش‌های یاریگرانه فراهم آورند.

در مقابل، پایین بودن میانگین بُعد نهادی شده سرمایه فرهنگی در نمونه تحت مطالعه دلالت مهم دیگری دارد. این یافته نشان می‌دهد بخشی از شهروندان، حتی در صورت برخورداری از انگیزه‌های اخلاقی و گرایش به مشارکت، ممکن است از

نظر دسترسی به اعتبارات رسمی فرهنگی، مدارک معتبر، مهارت‌های تأییدشده یا سواد نهادی لازم برای ورود به عرصه‌های سازمان‌یافته مشارکت، در موقعیتی ضعیف‌تر قرار داشته باشند. پیامد چنین وضعیتی آن است که امکان مشارکت نهادمند و پایدار میان گروه‌های مختلف به صورت برابر توزیع نمی‌شود و برخی از افراد، نه به دلیل ضعف در گرایش اخلاقی، بلکه به دلیل محدودیت در منابع رسمی و نهادی، با موانع بیشتری برای ورود و ماندگاری در فعالیت‌های داوطلبانه مواجه می‌شوند. از این رو، نتایج پژوهش حاضر به طور ضمنی از وجود نوعی شکاف در دسترسی به مشارکت سازمان‌یافته نیز حکایت دارد؛ شکافی که می‌تواند به بازتولید نابرابری در ظرفیت کنشگری اجتماعی بینجامد.

از این رو، تقویت ایثارگری اجتماعی صرفاً با تأکید اخلاقی یا دعوت هنجاری حاصل نمی‌شود، بلکه مستلزم گسترش دسترسی شهروندان به منابع فرهنگی، تقویت نقش آموزش، تسهیل مسیرهای نهادمند مشارکت و کاهش موانع اجتماعی و موقعیتی ورود به عرصه‌های رسمی و غیررسمی کنش خیر عمومی است. از این دیدگاه، توجه به سرمایه فرهنگی و نحوه توزیع و تبدیل آن در میان گروه‌های مختلف اجتماعی نه فقط برای فهم ایثارگری اجتماعی، بلکه برای طراحی مداخلات اجتماعی و فرهنگی در شهرهای تاریخی نیز اهمیت اساسی دارد.

یافته‌های مربوط به متغیرهای زمینه‌ای این تصویر را تکمیل و تفسیر بالا را دقیق‌تر می‌کند. نتایج نشان داد اگرچه میانگین ایثارگری اجتماعی در مردان به طور معنادار بالاتر از زنان است، میانگین سرمایه فرهنگی برحسب جنسیت تفاوتی معنادار ندارد. همچنین، در حالی که افراد مجرد و غیرشاغل از سرمایه فرهنگی بیشتری برخوردار هستند، ایثارگری اجتماعی در این گروه‌ها تفاوتی معنادار با افراد متأهل و شاغل نشان نمی‌دهد. افزون بر این، سطح تحصیلات با هر دو متغیر ایثارگری اجتماعی و سرمایه فرهنگی رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد. این الگو حاکی از آن است که سرمایه فرهنگی، هرچند شرطی مهم برای تقویت کنش‌های خیر عمومی است، در همه موقعیت‌های اجتماعی با شدت و سازوکار یکسان به ایثارگری اجتماعی تبدیل نمی‌شود.

به بیان دقیق‌تر، بالاتر بودن سطح ایثارگری اجتماعی مردان در غیاب تفاوت معنادار سرمایه فرهنگی برحسب جنسیت، هم‌سو با مطالعه عاقل و همکاران (۱۳۹۹)، می‌تواند نشان‌دهنده نقش عواملی فراتر از ذخایر فرهنگی، از جمله الگوهای جامعه‌پذیری، انتظارات جنسیتی و فرصت‌های متفاوت حضور در عرصه عمومی باشد. از سوی دیگر، بالاتر بودن سطح سرمایه فرهنگی در میان مجردها و غیرشاغلان، بدون تفاوت متناظر در ایثارگری اجتماعی، مؤید آن است که انباشت منابع فرهنگی به‌تنهایی برای بروز کنش ایثارگرانه کافی نیست و این منابع زمانی به مشارکت بالفعل در خیر عمومی تبدیل می‌شوند که در بسترهای نهادی و موقعیتی مناسب قرار گیرند. در این میان، رابطه مثبت تحصیلات با هر دو سازه نیز نشان می‌دهد آموزش رسمی همچنان یکی از مهم‌ترین مجاری انباشت سرمایه فرهنگی و تقویت آمادگی برای مشارکت مسئولانه در امر عمومی است. بنابراین، متغیرهای زمینه‌ای در این پژوهش نه یافته‌هایی حاشیه‌ای، بلکه بخشی از منطق اصلی تبیین هستند؛ زیرا نشان می‌دهند مسأله فقط نابرابری در توزیع سرمایه فرهنگی نیست، بلکه نابرابری در امکان تبدیل آن به کنش اجتماعی نیز هست.

مجموع این الگوها، همراه با اینکه سرمایه فرهنگی ۲۸ درصد از واریانس ایثارگری اجتماعی را تبیین می‌کند، نشان می‌دهد هرچند این سازه از قدرت توضیحی معناداری برخوردار است، تنها عامل مؤثر بر کنش ایثارگرانه نیست. ایثارگری اجتماعی پدیده‌ای چندوجهی است و علاوه بر منابع فرهنگی، می‌تواند از متغیرهایی مانند سرملیه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، هنجارهای گروهی، تجربه‌های زیسته، شرایط اقتصادی، احساس اثربخشی فردی و زمینه‌های سیاسی و نهادی نیز تأثیر بپذیرد. بنابراین، یافته‌های این پژوهش را باید در چارچوبی وسیع‌تر تفسیر کرد؛ چارچوبی که در آن سرمایه فرهنگی یکی از پیش‌شرط‌های مهم کنش خیر عمومی است، اما تبیین کامل این کنش مستلزم در نظر گرفتن تعامل چندین عامل اجتماعی، فرهنگی و ساختاری است.

در مقایسه با پیشینه پژوهش، نتایج این مطالعه هم‌سو با یافته‌هایی است که بر نقش تسهیلگر سرمایه فرهنگی در مشارکت داوطلبانه تأکید کرده‌اند (مانند مطالعات Harflett, 2015; Eimhjellen, 2023). با این حال، اهمیت یافته‌های حاضر در آن است که نشان می‌دهد این رابطه در بستر اجتماعی معینی مانند شهر یزد فقط در سطح همبستگی میان دو متغیر باقی نمی‌ماند، بلکه با الگوهای نابرابر دسترسی به منابع فرهنگی، فرصت‌های مشارکت و زمینه‌های اجتماعی تبدیل این منابع به کنش نیز پیوند می‌خورد. از این دیدگاه، نتایج پژوهش حاضر درک موجود از شکاف مشارکتی را غنی‌تر می‌کند و نشان می‌دهد در شرایطی که مشارکت نهادمند در سطحی پایین قرار دارد، نابرابری در دارایی‌های فرهنگی می‌تواند به نابرابری در توان کنشگری جمعی نیز دامن بزند.

همچنین، از دیدگاه نظری، یافته‌های این پژوهش را می‌توان در چارچوب دیدگاه بوردیو درباره نقش سرمایه‌های فرهنگی در شکل‌دهی به کنش اجتماعی تفسیر کرد. مطابق این دیدگاه، سرمایه فرهنگی نه فقط در حوزه‌هایی مانند آموزش و بازتولید نابرابری‌های اجتماعی اهمیت دارد، بلکه می‌تواند در نحوه مشارکت افراد در عرصه عمومی و کنش‌های مرتبط با خیر عمومی نیز اثرگذار باشد. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد شهروندانی که از سطوح بالاتر سرمایه فرهنگی برخوردار هستند، احتمال بیشتری دارد که در کنش‌های ایثارگرانه اجتماعی مشارکت کنند. این یافته از این فرض نظری حمایت می‌کند که منابع فرهنگی از جمله مهارت‌های ارتباطی، آشنایی با کدهای فرهنگی و دسترسی به منابع نمادین می‌توانند ظرفیت افراد برای تبدیل نگرش‌های اخلاقی به کنش اجتماعی را افزایش دهند. از این رو، می‌توان گفت یافته‌های این پژوهش، در سطح تجربی، از این گزاره نظری حمایت می‌کند که سرمایه فرهنگی یکی از منابع مهم شکل‌گیری کنش‌های داوطلبانه و خیر عمومی در جوامع شهری است.

در جمع‌بندی نهایی، می‌توان گفت سرمایه فرهنگی در بافت اجتماعی شهر یزد یکی از منابع مهم تقویت ایثارگری اجتماعی است، اما اثر آن در پیوند با شرایط نهادی، ساختاری و زمینه‌ای معنا پیدا می‌کند. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد هرچه شهروندان از ذخایر فرهنگی بیشتری برخوردار باشند، احتمال بیشتری دارد که گرایش‌های اخلاقی خود را به کنش اجتماعی مؤثر تبدیل کنند؛ با این حال، متغیرهای زمینه‌ای نیز آشکار کردند که این تبدیل در همه گروه‌های اجتماعی به طور یکسان رخ نمی‌دهد.

مقاله حامی مالی ندارد.

مقاله تعارض منافع ندارد.

در تدوین مقاله از هوش مصنوعی استفاده نشده است.

۶- منابع

- افشانی، س.، و کریمی، ی. (۱۴۰۱). تأثیر ایثارگری اجتماعی بر تقویت سرمایه اجتماعی در بین شهروندان یزد. *دوفصلنامه شاهد اندیشه*، ۳(۱)، ۳۲-۹. http://www.shahdeandisheh.ir/article_152875.html
- افشانی، س.، و پوررحیمیان، ا. (۱۳۹۶). الگوسازی معادلات ساختاری تأثیر سرمایه فرهنگی بر خشونت خانگی علیه زنان. *پژوهش‌های مشاوره*، ۱۶، ۴۹-۲۹. <http://iranccounseling.ir/journal/article-1-548-fa.html>
- بشیری‌گیوی، ح.، نوابخش، م.، و فتحی، س. (۱۴۰۱). تبیین جامعه‌شناختی نقش نهادهای مدنی بر سرمایه فرهنگی و اجتماعی شهروندان شهر تهران. *تغییرات اجتماعی-فرهنگی*، ۱۹(۱)، ۵۴-۳۳. <https://www.magiran.com/p2493109>
- حبیب‌پور گتایی، ک. (۱۴۰۴). تحلیل مشارکت اجتماعی در بین جوانان ایرانی. *رفاه اجتماعی*، ۲۵، ۱۶۶-۱۲۵. <http://dx.doi.org/10.32598/refahj.25.98.622.3>

- رحیم‌پور، س.، قربانی، ع.، و اونق، ن. (۱۴۰۴). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی با بی‌تفاوتی اجتماعی در بین معلمان شهر لالی. *رفاه اجتماعی*، ۲۵، ۱۶۷-۱۹۴. <http://dx.doi.org/10.32598/refahj.25.98.2380.3>
- زارع، ب.، و دانش‌پذیر، ه. (۱۳۹۵). مطالعه جامعه‌شناختی رابطه دینداری و اعتماد اجتماعی با گرایش به اینارگری در استان کهگیلویه و بویراحمد. *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۵، ۱۲۳-۱۵۰. https://rahbordfarhangi.csr.ir/article_123312.html
- عادل، ع.، عباسی، ع.، و حیدرآبادی، ا. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی بر سرمایه فرهنگی در بین شهروندان خراسان شمالی. *مطالعات فرهنگی اجتماعی خراسان*، ۱۵(۲)، ۹۱-۱۲۰. <https://doi.org/10.22034/fakh.2021.261943.1439>

References

- Afshani, S., & Karimi, Y. (2022). The impact of social altruism on strengthening social capital among citizens of Yazd. *Shahed Andisheh*, 3(1), 9–32. http://www.shahedeandisheh.ir/article_152875.html [In Persian]
- Afshani, S., & Pourrahimian, A. (2017). Structural equation modeling of the effect of cultural capital on domestic violence against women. *Counseling Research*, 16, 29–49. <http://iranccounseling.ir/journal/article-1-548-fa.html> [In Persian]
- Aghel, A., Abbasi, A., & Heydarabadi, A. (2020). An examination of the effects of demographic variables on cultural capital among citizens of North Khorasan. *Khorasan Cultural -Social Studies*, 15(2), 91–120. <https://doi.org/10.22034/fakh.2021.261943.1439> [In Persian]
- Bashiri-Givi, H., Navabakhsh, M., & Fathi, S. (2022). A sociological explanation of the role of civil institutions in shaping cultural and social capital among citizens of Tehran. *Socio-Cultural Change*, 19(1), 33–54. <https://www.magiran.com/p2493109> [In Persian]
- Bekkers, R., & Wiepking, P. (2011). A literature review of empirical studies of philanthropy. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 40(5), 924–973. <https://doi.org/10.1177/0899764010380927>
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood.
- Ceresola, R. (2018). The influence of cultural capital on how AmeriCorps members interpret their service. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 29, 93–103. <https://doi.org/10.1007/s11266-017-9858-9>
- Cheng, G. H.-L., Chan, A., Østbye, T., & Malhotra, R. (2022). The association of human, social, and cultural capital with prevalent volunteering profiles in late midlife. *European Journal of Ageing*, 19(1), 95–105. <https://doi.org/10.1007/s10433-021-00605-x>
- Eimhjellen, I. (2023). Capital, inequality, and volunteering. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 34, 654–669. <https://doi.org/10.1007/s11266-022-00501-7>
- Feng, S., & Tan, C. Y. (2024). Toward conceptual clarity for digital cultural and social capital in student learning: Insights from a systematic literature review. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11, Article 68. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02519-8>
- Foroughi, M., de Andrade, B., & Pereira Roders, A. (2023). Capturing public voices: The role of social media in heritage management. *Habitat International*, 142, Article 102934. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2023.102934>
- Habermas, J. (1987). *The theory of communicative action* (Vols. 1–2). Beacon Press.
- Habibpour Gatabi, K. (2025). Analysis of social participation among Iranian youth. *Refahj*, 25, 125–165. <http://dx.doi.org/10.32598/refahj.25.98.622.3> [In Persian]
- Hale, J., Irish, A., Carolan, M., Clark, J. K., Inwood, S., Jablonski, B. B. R., & Johnson, T. (2023). A systematic review of cultural capital in U.S. community development research. *Journal of Rural Studies*, 103, 103113. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2023.103113>
- Hao, J., Li, W., Li, J., & Liu, Y. (2023). Why are we unwilling to help sometimes? Reconsideration and integration of the attribution-affect model and the arousal: Cost-Reward Model. *Current Psychology*, 42(4), 2775–2787. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01634-6>

- Harflett, N. (2015). Bringing them with personal interests: The role of cultural capital in explaining who volunteers. *Voluntary Sector Review*, 6(1), 3–19. <https://doi.org/10.1332/204080515X14241616081344>
- Hersberger-Langloh, S. E., von Schnurbein, G., Kang, C., Almog-Bar, M., García-Colín, J. B., & Rey García, M. (2022). For the love of art? Episodic volunteering at cultural events. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 33(3), 428–442. <https://doi.org/10.1007/s11266-021-00392-0>
- Kleiner, T.-M. (2025). On good deeds and the reproduction of social inequality: An empirical study on social class and volunteering in Germany. *Sociology*, 59(5), 943–961. <https://doi.org/10.1177/00380385251343282>
- Lamont, M., & Lareau, A. (1988). Cultural capital: Allusions, gaps and glissandos in recent theoretical developments. *Sociological Theory*, 6(2), 153–168. <https://doi.org/10.2307/202113>
- Liu, Z., & Jia, H. (2022). Cultural capital and volunteering: A multilevel study from China. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 51(6), 1377–1398. <https://doi.org/10.1177/08997640211057397>
- Nasrolahi, A., Roux, J.-M., Ghasvarian Jahromi, L., & Khalili, M. (2019). Assessment of local people opinion after world heritage site designation, Case Study: Historic City of Yazd, Iran. *Heritage*, 2(2), 1739–1747. <https://doi.org/10.3390/heritage2020106>
- Paccoud, I., Nazroo, J., & Leist, A. (2020). A Bourdieusian approach to class-related inequalities: The role of capitals and capital structure in the utilisation of healthcare services in later life. *Sociology of Health & Illness*, 42(3), 510–525. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.13028>
- Pfattheicher, S., Nielsen, Y. A., & Thielmann, I. (2022). Prosocial behavior and altruism: A review of concepts and definitions. *Current Opinion in Psychology*, 44, 124–129. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.08.021>
- Pinxten, M., & Lievens, J. (2014). The importance of economic, social and cultural capital in understanding health inequalities: Using a Bourdieusian approach in research on physical and mental health perceptions. *Sociology of Health & Illness*, 36(7), 1095–1110. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.12154>
- Rahimpour, S., Ghorbani, A., & Ongh, N. (2025). The relationship between social capital and cultural capital with social apathy among teachers in Lali City. *Social Welfare*, 25, 167–194. <http://dx.doi.org/10.32598/refahj.25.98.2380.3> [In Persian]
- Storr, R., & Spaaij, R. (2017). I guess it's kind of elitist: The formation and mobilisation of cultural, social and physical capital in youth sport volunteering. *Journal of Youth Studies*, 20(4), 487–502. <https://doi.org/10.1080/13676261.2016.1241867>
- UNESCO World Heritage Centre. (2017). *Historic City of Yazd*. UNESCO World Heritage Centre.
- Wakefield, J. R. H., Khauser, A., & Bowe, M. (2022). How can we encourage “volunteer” engagement in coordinated COVID-19 aid-giving? Identifying socio-psychological predictors of coordinated aid-giving as a function of the recipient group. *British Journal of Social Psychology*, 61(3), 907–923. <https://doi.org/10.1111/bjso.12523>
- Xu, P., & Jiang, J. (2020). Individual capital structure and health behaviors among Chinese middle-aged and older adults: A cross-sectional analysis using Bourdieu's theory of capitals. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 7369. <https://doi.org/10.3390/ijerph17207369>
- Zare, B., & Daneshpazir, H. (2016). A sociological study of the relationship between religiosity and social trust with the tendency toward altruistic action in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province. *Social-Cultural Strategy*, 5, 123–150. https://rahbordfarhangi.csr.ir/article_123312.html [In Persian]